

УДК 78.2У ; 78.27

Люба Кияновська

ЄВСЕВІЙ МАНДИЧЕВСЬКИЙ У МУЗИЧНІЙ УКРАЇНЦІ

Досліджується українське походження відомого музичного діяча Євсевія Мандичевського (1857–1929), визначається місце його творчого доробку в українській культурній спадщині.

Ключові слова: *Євсевій Мандичевський, національна ідентичність, українське походження.*

Наша стаття продовжує і розвиває лінію, яку авторка вважає однією з найважливіших у своїй науковій діяльності: лінію обґрунтування українського походження і зв'язків багатьох видатних уродженців нашої землі, які за час багатовікової бездержавності виїжджали у пошуках реалізації своїх творчих задумів і професійного самоствердження у провідні культурні центри, у столиці великих імперій, щоби там отримати заслужене визнання і успіх. Але за це їм доводилось платити немало ціну: втрату свого національного походження, принаймні документально, оскільки їх вписували в історію як представників російської, австрійської, польської, чеської чи якоїсь іншої культури. Однак залишались такі глибинні пласти особистості як «ментальний код», що їх дослідник «колективного безсвідомого» Люсьєн Леві-Брюль недаремно визначає як позаіндивідуальність, колективність і зосередженість у генетичній пам'яті представників певної нації засад ментальності, які не можуть піддаватись суто раціональному аналізу: «Уявлення, які називаються колективними, якщо їх визначати тільки в загальних рисах, не заглиблюючись у питання про їх сутність, можуть розпізнаватися за наступними ознаками, притаманними всім членам даної соціальної групи: вони передаються в ній з покоління в покоління; вони нав'язуються в ній окремим особистостям, пробуджуючи в них відповідно до обставин, почуття поваги, страху, поклоніння і т. д. в ставленнях своїх об'єктів. Вони не залежать в своєму бутті від окремої особистості, їх неможливо осмислити і зрозуміти шляхом розгляду індивіда як такого»¹.

Зрештою, багато хто з українських діячів культури і науки, в тому числі й музикантів, не зрікався свого походження і більш чи менш очевидно плекав національну ідентичність, хоча й переважно не міг висловлювати своїх національних симпатій відкрито і відповідно, служити своєму народові у повну силу. Про болісні наслідки цього процесу писав свого часу й Станіслав Людкевич: «Ніхто вже нині не може заперечити сеї незвичайно важної і великої ролі, яку Україна відіграла в початках культурного розвою Московщини – очевидно, коштом власної культури»². І хоча Людкевич має тут на увазі передовсім діяльність українців у Росії, в інших країнах, хоча й не так численно, наші видатні

¹ Леві-Брюль Л. Первобытное мышление / Л. Леві-Брюль // *Психология мышления*. – М: Изд-во МГУ, 1980. – С. 132

² Людкевич С. Дмитро Бортнянський. У соті роковини його смерті // *С. Людкевич. Дослідження, статті, рецензії, виступи*. Т. 1. Ред.-упор. З. Штундер. – Львів: Дивосвіт, 1999. – С. 321.

музиканти теж вписали не одну славу сторінку. Серед них був і відомий та свого часу вельми шанований у Відні музикознавець і композитор, архіваріус Товариства друзів музики при Віденській консерваторії, редактор і видавець творів найвидатніших австрійських композиторів, професор Віденської консерваторії, учень і друг Йоганнеса Брамса Євсевій Мандичевський (1857–1929).

В доволі численних джерелах, йому присвячених, по-різному подається його національне походження. В енциклопедіях, довідниках, в тому числі і у всіх доступних на сьогодні Інтернет-ресурсах, чомусь більшість європейських джерел (німецькі, польські, чеські)³ подають його як румуна за походженням, натомість англомовні⁴ слушно зазначають, що як син греко-католицького священика він таки був українцем. А загалом дуже рідко згадується про його українське походження, рівно ж як і про його контакти з українською літературною і музичною елітою, хоча ці зв'язки й тривали протягом всього його життя. Згадані зв'язки видаються вельми важливими для розуміння його світогляду, проте українські вчені, на жаль, приділяють надто мало уваги як його науковій спадщині, так і його творчості. Певні винятки становлять нечисленні публікації, що з'явилися в 60–70-х рр. 20 ст.⁵ Зокрема авторці об'ємний компендіум українських, австрійських та румунських матеріалів передала вдова багаторічного «слідопита» діяльності Є. Мандичевського, доцента Дрогобицького педагогічного університету ім. І. Франка Ореста Яцківа. На основі цих копій документів, відгуків преси, статей і розвідок і написаний поданий матеріал. А безпосереднім поштовхом до такої підвищеної уваги до постаті Є. Мандичевського став такий факт сучасного культурного життя.

Коли в 2007 р. румунське посольство у Відні запросило гостей на святкування 150-річчя від дня народження відомого **румунського** композитора і музикознавця Євсевія Мандичевського, а в самій Румунії вельми урочисто і широко відзначали цей ювілей, натомість в Україні про нього в той рік – навіть у рідних Чернівцях! – ніхто й не згадав, то у мене виникло природне запитання: а насправді, чи є необхідність «повертати» в коло української культурної спадщини ще одного діяча, притому – на думку австрійських дослідників – не першого ряду композиторів і музикознавців? Дозволю собі в цьому місці зацитувати давню, більш ніж 20 років тому написану статтю Оксани Забужко, що цілком слушно стверджує:

«Українська культура як цілісність» (читай – як культура) після «культурної революції» припинила своє існування (і, на відміну від російської, грузинської та

³ <http://www.schenkerdocumentsonline.org/profiles/person/entity-000562.html>
http://wikipedia.wp.pl/wiki/Euzebiusz_Mandyczewski?ticaid=1d7f6
http://de.wikipedia.org/wiki/Eusebius_Mandyczewski

⁴ http://en.wikipedia.org/wiki/Eusebius_Mandyczewski;
<http://www.facebook.com/pages/Eusebius-Mandyczewski/111201892264605>
<http://www.nationmaster.com/encyclopedia/Eusebius-Mandyczewski>

⁵ Орест Яцків. Евзевій Мандичевський (1857–1929) – В: Музыка, 1977, N 2. С. 32. Яков Сорокер, Орест Яцків. Евсей Мандычевский. – В: Советская музыка, 1974, N 8. С. 25. Кузьма Демочко. Жива музична енциклопедія. – В: Вітчизна. N 3, 1971. С. 214 - 216. Остання відома публікація: Яцків О. Віденець родом із Буковини: (Про вченого-музикознавця, композитора Є.Мандичевського (1857-1929) // Мистецтво та освіта, 1998, N 1. – С. 61-63.

деяких інших, «не встигла» відновитися в 60-ті рр. такою мірою, щоб уже не розвалитися під новими ударами). Всі духовні цінності, створені потому (а вони, безперечно, були і є), разом узяті, складають не культуру, а механічну суму розрізних «проривів» на різних «флангах культурної боротьби», причому боротьби в прямому сенсі слова – за виживання... Наївно-оптимістичне загинання пальців з переліком, хто в нас є, тільки потверджує ще раз цей атомарний стан літератури, мистецтва, критики, історії культури тощо, бо коли є явище, то нема потреби нанизувати для аргументації імена. <...>

Тому, коли критика раз у раз підбадьорливо нагадує, що ми, мовляв, не такі вже й бідні, годилося б уточнити все-таки: хто це «ми»? Якщо «ми» – абстрактний етнонім, котрий накриває одною шапкою унікальну духовну історію від «Повісті минулих літ» до її сьогоденського видання в перекладі Л. Махновця, від «Слова о полку» до останньої повісті В. Діброви в рукописному «Літературному ярмарку», від поганських обрядових пісень до рок-ламентаций групи «Не журишь!», то «ми», чого ж, справді одна з найбагатших слов'янських культур, із вершинними здобутками принаймні загальноєвропейського значення вздовж цілого шляху, і зовсім незрозуміло, чого це нам бідкатися. Якщо ж мовиться про «нас» як про етнічну реальність кінця 80-х рр. ХХ ст., то тоді «ми» – будьмо до решти послідовними – не просто собі бідні, а бідніші за церковних мишей – із тієї простої причини, що не знаємо свого минулого, що ота «одна з найбагатших слов'янських культур» нами, її спадкоємцями, практично не освоєна⁶.

За 22 роки, що минули від публікації цієї статті, в усвідомленні і актуалізації своєї спадщини у нас змінилось надто мало. А потреба в освоєнні власної культури і надалі залишається дуже гострою. Адже обсяг і розмаїтість культурних здобутків нації не тільки є свідомством певного рівня її духовного та інтелектуального розвитку, але й запорукою поваги народу до неї і суттєвим імпульсом формування прагнення віддано працювати на її користь. Якщо ж врахувати, що й так дуже багатьох представників питомого українського походження наша історико-гуманістична наука цілком невинувато «пороздавала сусідам», щоби лише згадати Д. Бортнянського, В. Вернадського чи С. Корольова, – то чи не час найвищий замислитись над тим, якою спадщиною ми насправді володіємо, і чи знаємо її так, як слід, і чи вміємо належно цінувати? Доробок Євсевія Мандичевського в тому сенсі – цілком не дрібничка, і розуміючи, що все своє свідоме професійне життя він провів у Австрії і працював для піднесення австрійської культури, все ж пошануємо і його українське походження, і той зовсім немалий внесок, який він зробив у мистецьке життя української громади Буковини наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. Тим більше, що для доведення його українських коренів маємо ряд серйозних аргументів.

Аргумент перший. Родинне коло.

Його батько, Василь Мандичевський, був греко-католицьким священиком, який походив з Галичини. Після переїзду на Буковину він мешкав зі своєю родиною в селі Молодія, проте його сини навчались у Чернівецькій гімназії. Кузьма

⁶ Забужко Оксана. Дві культури. В: Вітчизна, № 10, 1989.

Демочко наголошує, що Василь Мандичевський «був активним учасником українського суспільного життя в Буковині, належав до управи першого місцевого культурно-просвітницького товариства «Руська бесіда»⁷. З восьми дітей Василя Мандичевського в українському просвітницькому середовищі особливо активно діяла його донька Катерина Мандичевська. Вона викладала музику в жіночому ліцеї Чернівців, перекладала українською мовою твори румунських письменників. Окрім найближчої родини, варто би з'ясувати в яких кривих зв'язках знаходились «буковинські» Мандичевські з «галицькими». Адже в Галичині це прізвище було доволі добре відомим, притому насамперед в колах свідомої української інтелігенції, що послідовно відстоювала національні інтереси. Серед них вартують згадки: Корнило Мандичевський, член державної ради галицького парламенту в 1885 р.; Іван Мандичевський (1854–1925), громадсько-культурний діяч, бібліограф, перекладач і адвокат, друг Івана Франка, що проходив з ним в одному судовому процесі; письменник Євген Мандичевський (1873–1937), що прикметно, теж походив із сім'ї священика та ще й навчався у Грацькому університеті; пластун Володимир Мандичевський і ряд інших.

Своє ім'я Євсевій Мандичевський отримав на честь дядька зі сторони матері, Євсевія Поповича, що був професором загальної історії Чернівецького університету. З доступних на сьогодні джерел важко судити, чи родина його матері була справді українською, чи, як припускають численні румунські колеги, румунською. Однак гіпотезу українського походження родини Поповичів, тобто матері композитора і музикознавця, опосередковано підтверджують наступні два факти: по-перше, саме Євсевій Попович порадив батькам юнака навчати його музики у Ісидора Воробкевича, хоча в той час у Чернівцях було немало високопрофесійних музикантів інших національностей, в тому числі тих же румунів; по-друге, Воробкевич писав пісні до деяких українських поезій Поповича. Логічно припустити, що навряд чи румун Попович, тим більше професор місцевого університету, став би писати вірші українською мовою, та ще й такі, які захоплювали б одного з найвидатніших українських патріотів Буковини Сидора Воробкевича настільки, щоби він перекладав їх на музику. Зрештою, навіть румунські дослідники, що відстоюють тезу про румунське походження Мандичевського, зазначають, що він не мав контактів з діячами румунського культурно-просвітницького руху у Відні, зокрема, його учень Еміль Ріглер-Діну у «Спогадах про Євсевія Мандичевського» вказує, що «У монографії Іона Гремаде (1913) він не згадується у зв'язку з товариством «Юна Румунія»... А під час мого навчання у Відні (1921–1928) мій бувший професор з гармонії (Є. Мандичевський – Л.К.) не мав зв'язків з цим товариством, яке реорганізувалось»⁸.

Щоправда, його брат, директор бібліотеки Чернівецького університету професор Костянтин Мандичевський, у статті з 1925 р. – тобто в час приналежності міста до Румунії – таким дипломатичним чином визначає румунське походження родини: «Сім'ю Мандичевських, хоч і слов'янського (читай: українського – Л.К.)

⁷ Кузьма Демочко. Цит. вид. С. 214.

⁸ Riegler-Dinu Emil. Amintri despre Eusebie Mandyczewski (1857–1929). In: buletinul "Studii muzicologice". In volum I (7), 1958. S. 6.

походження, нині слід вважати румунською, бо вона знаходиться в Молдавії⁹. Цей доказ, очевидно, слід вважати свідченням протилежного, бо ж автор виразно пише про первісно слов'янське (читай: українське) походження родини.

На жаль, ці розбіжності і перекинуття у визначенні національного походження Мандичевського продовжують мандрувати науковими розвідками. Так, в 2009 р. незалежний культурологічний часопис «Ї» передрукував статтю відомого австрійського дослідника Раймунда Лянга¹⁰, який зазначає: «Один з найздібніших учнів Исидора Воробкевича – Євсєбій Мандичевський (1857–1929) рано покинув батьківщину, хоча завжди душею і тілом залишався буковинцем. Син священика румунського походження, він почав писати музику вже у п'ятнадцятирічному віці, диригував кілька хорових творів у чернівецькому Музичному товаристві»¹¹. Оскільки галичанина, греко-католицького священика Василя Мандичевського він нарікає «румунським походженням», то в подальших судженнях про творчість Євсєвія Мандичевського це потягне за собою наступні помилки, які рівно ж вказуються у поданій статті.

Аргумент другий. Вчитель.

Відомо, що Мандичевський під час своїх студій у Чернівецькій гімназії брав уроки музики саме у Сидора Воробкевича (1836–1903). Оскільки музикантам його постать достатньо добре znana, не будемо зупинятись докладніше на загальновідомих біографічних фактах. Дозволимо собі лише підкреслити кілька важливих моментів. Отже, Мандичевський прийшов до нього займатись почасти через його позицію у колі чернівецької інтелігенції – згадаймо, що крім Мандичевського, у нього студював Чипріан Порумбеску, класик румунської музики. Стосунки українців і румунів перед Першою світовою війною не були настільки напруженими, як у міжвоєнне двадцятиріччя, тож і сам Воробкевич, хоч належав до найвидатніших українських просвітителів, поетів, драматургів і композиторів не лише буковинського, але й загальнонаціонального масштабу, охоче писав музику і до румунських текстів. Але передусім він був полум'яним українським патріотом – до сьогодні в початкових школах вивчають його вірш «Рідна мова» («Мово рідна, слово рідне, хто вас забуває, той у грудях не серденько, лише камінь має») і співають його патріотичні пісні.

Своєму першому вчителю музики Мандичевський завдячував певними світоглядними засадами, стилістичними пріоритетами, художніми переконаннями. Так, як і Воробкевич, Мандичевський проявляв особливу схильність у своїй композиторській творчості до пісенно-хорових жанрів. Варто при тім врахувати, що якраз для віденської музичної культури того часу абсолютно очевидно була

⁹ Mandicevshi Constantin. Eusebiu Mandicevschi. In: Muzica. Revista pentru cultura muzicala. Anui VI. Nr. 6. Iunie 1925. S. 165.

¹⁰ В пошуку даних про вченого знайшла в Інтернеті згадку про видану ним працю «Музиканти з Чернівець. Послання від менш зауважених культур», видану минулого року ("Musiker aus Czernowitz": Botschafter einer minder beachteten Kultur von Raimund Lang von Katholische Czernowitzer Pennäler (Taschenbuch - April 2011). Підозрюю, що невірна інформація про походження Мандичевського перейде і в цю публікацію.

¹¹ Ланг Раймунд. Чернівці. Звуки і відзвуки // Незалежний культурологічний часопис «Ї». № 56, 2009. – С. 84.

перевага інструментально-симфонічних жанрів. В самій індивідуально-стильовій манері пісень і хорів Мандичевського, особливо написаних на слова українських поетів, вплив стилістики Воробкевича, зокрема його способу трактування українських фольклорних джерел, помічається вельми виразно.

Аргумент третій. Твори і зв'язки.

Мандичевський підтримував контакти зі своїми українськими колегами в Чернівцях, а передусім – зі своїм педагогом Воробкевичем до кінця життя, цікавився українською поезією. В його власній творчості знаходимо ряд композицій до текстів українських поетів; при тому слід згадати два хори до поезій Тараса Шевченка: триголосний канон «І день іде, і ніч іде» та «Ой діброво», а також хор «Місяцю, князю» до слів Івана Франка. Окрім того Мандичевський компопував хори до віршів Юрія Федьковича. Федькович (1834–1888), якого критика називала «буковинським солов'єм», вважався поруч із Воробкевичем, молодшим за нього на два роки, засновником української літератури в Буковині, його вірші особливо часто клалися на музику. Мандичевський обрав для своїх творів з його спадщини не лише ліричну «Зозульку», але й патріотичний текст «Оскресни, Бояне». В цьому контексті слід згадати також його хорові обробки українських народних пісень, а також дванадцять літургій. Щодо цих літургій, то прикметно, що у вищезитованій статті Костянтина Мандичевського з румунського часопису «Музика», присвячену композитору, їх опис включає наступне пояснення: «нп. Літургічні співи в сі мінорі (з додатком), текст румунський і слов'янський, 1909»¹². Цей постійний евфемізм «слов'янський», вжитий як щодо самого родинного походження, так і щодо текстів (які це такі абстрактні «слов'янські тексти» можуть подаватись, ну вже принаймні «церковно-слов'янські!») братом митця доводить, на нашу думку, лише те, що професор Костянтин Мандичевський, обіймаючи високу посаду, не хотів загострювати відносин з тогочасною румунською владою, не надто прихильною до українців Буковини. Не можу в зв'язку з цією інформацією не згадати дискусію, яку мені довелося вести в часі конференції у Бонському університеті з румунською колегою: вона доводила румунське походження Мандичевського, а його батька охарактеризувала як «слов'янського священика». Це визначення викликало мій справедливий протест, бо, як відомо, слов'янські народи визнають принаймні 5 різних конфесій християнського віросповідання.

Вокально-хорові твори Мандичевського до українських текстів були вельми популярні в Буковині і часто виконувались не тільки професійними, але й любительськими хорами та співаками. Ще й сьогодні вони нерідко зустрічаються в репертуарі буковинських хорів, хоча зважаючи на їх фаховий рівень і мелодійність, цілком могли б популяризуватись більше. Щоправда, в більшості зарубіжних матеріалів, присвячених митцеві, ця частина його спадщини цілком опускається. Наведу промовисту цитату: «Як композитор Мандичевський повністю віддається романтичній традиції, яка на той час перебувала під впливом Брамса і Брукнера. Він пише здебільшого вокальні твори світського і духовного харак-

¹² Mandicevshi Constantin. Eusebiu Mandicevschi. In: Muzica. Revista pentru cultura muzicala. Anul VI. Nr. 6. Iunie 1925. S. 171.

теру, серед яких найвизначнішим є «Грецька меса» для соло, хору й оркестру(? – в списку творів, поданих його братом Костянтином Мандичевським, на який є посилання вище, така не згадується. Очевидно, це вільна інтерпретація жанрового визначення літургії – прип. авт. Л.К.). З його пісенних композицій виділяється цикл «Тосканські пісні», а свою батьківщину композитор вшановує у кантаті «Буковий край»¹³. Причиною такого незнання і перекручення жанрів і назв творів, очевидно, є первинна неправильна установка на походження і коло інтересів композитора.

Отож, навіть на основі короткого ескізного огляду українських зв'язків Мандичевського можна помітити, що українська культура і традиції були йому зовсім не чужі і знайшли свій відбиток як в його діяльності, так і в творчості. Проте цю сторінку його біографії поки що надто мало досліджували, хоча насправді вона заслуговує глибшого вивчення. Свідомо не подаю тут докладнішого музикознавчого аналізу його композиторської спадщини, однак на загальному тлі сучасного дослідження національної музичної культури в різні історичні періоди варто було б композиторському доробку Мандичевського присвятити окрему об'ємнішу розвідку, принаймні дисертацію.

На відміну від раннього періоду, віденський період життя і творчості Мандичевського відомий набагато краще (тільки поза його контактами з національним середовищем Буковини і Галичини), тож варто лише в загальному подати основні напрямки його плідної науково-творчої діяльності. Початок його успішної творчої кар'єри пов'язується з прем'єрою у рідному місті Чернівцях кантати «Сила гармонії» для хору, солістів та оркестру, яку він написав у віці 16 років. Кантата була відзначена на музичному конкурсі у Ляйпцігу. В 1873 р. він почав навчатись у Віденському університеті, у Мартіна Густава Ноттебома (теорія музики), Едуарда Гансліка (музикологія) та Роберта Фукса (контрапункт). Демочко ще додає, що через своє важке матеріальне становище студент з Буковини повинен був заробляти собі на хліб приватними уроками музики в багатих віденських родинах.

Наведемо тут дещо об'ємнішу цитату із вищезгаданої статті Раймунда Лянга, в якій скрупульозно вичислені найважливіші його досягнення: «Після школи він вступив до Віденської консерваторії, де успішно учився. Уже 1879 року Євсей стає хормейстером Віденської школи вокального мистецтва. Того ж року він знайомиться з Йоганном Брамсом, що поклато початок їх довговічної дружби. Брамс підтримував молодшого колегу, зробив його своїм секретарем і, зрештою, розпорядником своєї спадщини.

Після смерті Брамса у 1897 році Мандичевський, який на той час став архіваріусом Товариства любителів музики – найавторитетнішої музичної інституції монархії, видає повне зібрання його творів. Згодом виходить повне видання творів Йозефа Гайдна і 42-томне видання Шуберта, за яке Мандичевський отримує звання доктора Ляйпцізького університету. У Віденській консерваторії він очолює кафедру контрапункту і композиції, викладає інструментознавство та

¹³ Ланг Раймунд. Чернівці. Звуки і відзвуки // Незалежний культурологічний часопис «І». № 56, 2009. – С. 84.

історію музики. Його учнями були Бернгард Паумгартнер, згодом відомий диригент творів Моцарта, президент Музичного фестивалю у Зальцбурзі і директор Моцартеуму, тенор Юліус Патцак, композитор Ганс Галь, диригент Георг Жель і Карл Бем, піаніст Артур Шнабель».¹⁴

Справді, знаковою подією в житті юного музиканта, що перевернула все його дотихчасове життя, стала зустріч з Йоганнесом Брамсом, яка відбулась в 1879 р. З того часу Мандичевський був тісно пов'язаний з видатним композитором: завдяки його глибокому захопленню генієм Брамса, він вирішив остаточно присвятити себе музиці.

В поданій, безсторонньо фактологічній цитаті слід «розшифрувати» деякі приховані смисли. Як для вихідця з глибокої провінції, його професійна кар'єра в тогочасній музичній столиці Європи – Відні складалась просто блискуче. Звісно, свої престижні посади він отримав не без участі Брамса, котрий ставився до нього вельми прихильно. Адже в 22 роки отримати посаду архіваріуса Товариства друзів музики при Віденській консерваторії і водночас невдовзі керувати хором Віденської співочої академії, потрібно було мати і неабиякі здібності, але й неабияке щастя! За кілька років (в 1896 р.) він став завідуючим кафедрою історії музики Віденської консерваторії – для «некорінного австрійця» також вельми значний аванс! Проте він займався не лише педагогічною працею – передусім Мандичевський прославився як редактор і видавець повного зібрання творів найзнаменитіших віденських композиторів: Л. ван Бетовена, Ф. Шуберта, Й. Гайдна та Й. Брамса. Отже, життєвий шлях Мандичевського репрезентує одну з тих блискучих професійних кар'єр, які наші країни, на жаль, частіше здобували за кордоном, а не в себе вдома. У зв'язку з посадою архіваріуса Товариства друзів музики, яку багато років займав Мандичевський, і яка й до сьогодні вважається вельми престижною в австрійських наукових колах, хотілося би звернути увагу на об'ємний архів дослідника, який зберігається в тому ж таки Товаристві, і каталог, якого авторці вдалось лише побіжно переглянути з дозволу теперішнього директора Товариства, почесного доктора ЛНМА ім. М. Лисенка, професора Отто Біби. Оразу кинулась в очі значна колекція творів Д. Бортнянського, яку Мандичевський громадив у Австрії протягом багатьох років – це, зрештою, ще одне опосередковане підтвердження його українського походження, бо сумнівно, щоби румун в Австрії так пильно колекціонував творчість композитора, що його відносять до російської школи. Проте для всіх, хто так чи інакше був пов'язаний із заснованими в Галичині і поширеними в інших регіонах культурно-просвітницькими товариствами (хоча би як «Руська бесіда») творчість Бортнянського означає «зорю національного відродження» української музики.

В ХХ ст. його теоретичні і композиторські досягнення по-різному оцінюються австрійськими та українськими дослідниками. Наприклад, у статті до 75-річчя від дня смерті Мандичевського стверджується, що він як композитор і теоретик залишив незначний слід в історії німецької музики, хоча не можна не відзначити його ґрунтовної ерудиції, докладності, «філологічних знань і його

¹⁴ Там само.

ретельності в опрацюванні джерел». Для сучасних дослідників інтерес представляє «хвіба що його знаменна дружба з Брамсом, якій багато завдячує архів Віденського товариства друзів музики; зрештою, це єдине в його спадщині, що донині на правду заслуговує на увагу»¹⁵.

Особливо прикметним в ставленні сучасних австрійських дослідників до вартості спадщини Мандичевського видається завершення вищецитованої ювілейної статті: «Його твори, його диригентура і його педагогічна діяльність в рівній мірі презентуються дуже скромно. Він не був палким, блискучим у дискусіях оратором, як Ганслік, диригентом-тираном, як Ганс фон Бюлов, не був і амбітним композитором. Що ж про нього можна ще сказати?»¹⁶.

Згадані українські дослідники з більшою повагою відгукуються про визнаного в минулому вченого і видавця. Його композиторська спадщина згадується головно в зв'язку з численними обробками українських, молдавських, румунських, німецьких, австрійських, угорських, італійських пісень, деякі його власні солоспіви і хори характеризуються як «романтичні», «високопрофесійні» та «змістовні». Наголошується, що свого часу він заслужив на увагу таких беззаперечних авторитетів в царині музики як П. Чайковський, Ф. Ліст, А. Брукнер та інші. Доводиться тільки жалкувати, що його об'ємна спадщина, як композиторська, так і музикознавча, недостатньо вивчена українськими вченими, популяризована виконавцями, і тому в більшості залишається невідомою вітчизняним меломанам. Тож попри зверхнє ставлення сучасних австрійських дослідників чи ж не вартувало б звернути більшу увагу на плоди багаторічної плідної діяльності Євсевія Мандичевського хоча б його буковинським країянам, з якими він не поривав зв'язків до кінця свого життя?

Література

1. Демочко К. Жива музична енциклопедія // *Вітчизна*. – 1971 – № 3 – С. 214–216.
2. Забужко О. Дві культури // *Вітчизна*. – 1989. – № 10. – С. 168–181.
3. Ланг Р. Чернівці: Звуки і відзвуки // «І»: Незалежний культурологічний часопис. – № 56. Львів 2009. – С. 82–86.
4. Муха А. І. *Композитори світу в їх зв'язках з Україною*. Київ: Фан Дінь Тан & Fan's Company, 2000. – С. 50–51.
5. Сорокер Я., Яцків О. Евсей Мандычевский // *Советская музыка* – 1974. № 8. – С. 25.
6. Яцків О. Евзебій Мандичевський (1857–1929) // *Музика* – 1977 – № 2. – С. 32.
7. Mandicevshi Constantin. Eusebiu Mandicevshi // *Muzica. Revista pentru cultura muzicala*. – Anul VI. – 1925 – № 6.– Iunie – С. 165–175.
8. *Meyers enzyklopädisches Lexikon*. – Mannheim – Wien – Zürich – Lexikonverlag, 1980. – Bd. 15. – S. 551.
9. Renner Gerhard: *Die Nachlässe in den Bibliotheken und Museen der Republik Österreich* [...]. Wien, Köln, Weimar 1993. S. 252
10. Riegler-Dinu Emil. Amintri despre Eusebie Mandyczewski (1857–1929) *Studii muzicologice*. – Vol. I (7). – 1958. – С. 3–22.
11. www.die-tonkunst.de/dtk-archiv/pdf/0407-Eusebius_Mandyczewski_75ster_Todestag.pdf.

¹⁵ Цит. за: www.die-tonkunst.de/dtk-archiv/pdf/0407-Eusebius_Mandyczewski_75ster_Todestag.pdf

¹⁶ Там само.

Luba Kyyanovska. Eusebius Mandychevskyy in Ukrainian music studies. *There are studied the Ukrainian origin of the famous musical figure of Eusebius Mandychevskyy (1857–1929) and the importance of his creative works in the Ukrainian Cultural Heritage.*

Keywords: Eusebius Mandychevskyy, national identity, Ukrainian origin.

